

Бојана Стојановић-Панџовић

ТРИПТИХ О ЖЕНСКОЈ ЕРОТСКОЈ ИМАГИНАЦИЈИ

За разлику од традиционалног, интимистичког исповедања љубави жене према мушкарцу, које је, како је то приметила Вирџинија Вулф, у књижевности неупоредиво ређе него обрнуто, модерна и пост-модерна поезија претпоставља и другачији начин обликовања женског еротског искуства и мотива. Оно се, како ћу то покушати да покажем на примерима карактеристичних песама Драгиње Урошевић, Радмиле Лазих и Тање Крагујевић артикулише као психолошки одблесак оног Другог у женској свести, или се у женски доживљај пројектује подразумевана, очекивана перспектива мушкарца. Такође, може се појавити и тако грађена поетска ситуација или приказ, која удвајањем женско/женске свести нехотично може добити и еротске назнаке.

1.

Најпре ћу, ради лакшег праћења, цитирати песму Драгиње Урошевић „Молитва мајстора католика”, која је објављена у њеној збирци *Јелена Анжујска* (1994) а потом и у изабраним песмама *Сјај бића* (1998).

*у катели Светиог Николе, на обронку Градца
догорела свећа, ујамћени одјек огња
што се моли мајстор из зајадних сирана*

да му високи чува у њиморју децу и њиву
џор и башију, да домазлуку њодари воду
бисџрију од ведрог неба, гуџију од меда

жена да му буде верна, као веџру џојола
као гори висина, да га носи у очима
и у ходу, да је џоходи у сумрак и у јуџирима
да је џако удаљен буде џрисан
да му бог учини да се џојави
кад га из себе дозива, у наручју да јој усни

он моли за божјаке који их
док џравославни манасџир зидају, џоцејани
обилазе, џако убоги а његова деџа
милосџи нека им он џодари у суровосџи

он даље моли да се џревише не џиџа
нарочиџо џри заласку сунџа
заџиџо свеџи џамни
и оџеџ се у џређашње сџање врађа
и да ли има богова разних вера
или је бог само један
да му одговори које себи џружа
он са свих сџирана омеђен
не замуђују џоглед и не сврдају у дуџи

нека бог један или умножен
све ово џрими као молиџву
обдари га сном у јасним сликама
и нека и бог буде сређан

У овој песми Драгиње Урошевић тежиште је, на први поглед, на мајсторовој хришћанској молитви богу, да њему и његовој породици подари срећу и благостање. Такође, уводи се и могив верске сумње у *једносџи Бога*, дакле у монистичко устројство света, које је у ауторкином целокупном песништву увек прожето анимистичким, паганским и панеротским доживљајем света, као извора пуноће, обиља и хармоничног јединства између субјекта и апсолута. Мајсторова молитва сугерише и сумњу, преиспитивање и страх да постоје и неки други одговори који му могу замуџиџи џоглед и сврдаџи дуџу. Ипак, оно што у овој песми највише привлачи пажњу, и што се може повезати са ауторкином песмом „Русалка девојка”, јесте друга строфа у којој се лирски јунак предаје замишљању, снатрењу, еротској чежњи о томе како би требало да изгледа не само његова чежња према вољеној жени, већ и њена, дакле *женска чежња* према њему. Као да долази до претапања његовог сна у њен сан, и као да је молитва богу превасходно усмерена ка тренутку њиховог фиктивног спајања, духовног, али свакако и физичког, иако је он тако удаљен од ње. Песникиња остварује посебну врсту преноса

љубавне чежње и еројске имагинације из мушке свести и жеље у женско поље доживљаја. Стих *кад га из себе дозива, у наручју да је усни* сугерише јединство *еџифаијског ѿренуџика сјајања Бића*, идеално прожимање полова, а то је могуће само у *сну у јасним сликама*, дакле у неком облику суматраистичке апстракције, одвајања духа од тела.

2.

Следећи пример биће песма Радмиле Лазић „Женско писмо” која је објављена у њеној последњој збирци *Приче и друге ѿесме* (1998). У овој књизи реч је о измењеном песничком поступку која лирску субјективност преводи у мушке и женске приче о Истом, а истовремено и Другом сензибилитету, доживљају, искуству, сазревању и живљењу. Због тога се јавља двострука или двојолна нарација, ослоњена на опоро и бескомпромисно преиспитивање женског и мушког пола, који код Радмиле Лазић чак и у песничком тексту остају удаљени, међусобно несхваћени, као два сапутника различитих токова свести. За ову збирку је карактеристична обрнута емоционално-психолошка перспектива од оне коју смо навикли да читамо у тзв. традиционалној женској поезији. Мушки доживљај прожет је меланхолијом и сетом, па и нежношћу, док је женски више у функцији разарања неких устаљених предрасуда које патријархална средина има о жени-супрузи, жени-прељубници, жени-мајци или жени-песникињи, ствараоцу, што је значењска жижа целокупне збирке.

*Нећу да будем ѿслушина и кројика.
Мазна као мачка. Привржена као ѿсејо.
Са сѿомаком до зуба, са рукама у шесѿу.
Са лицем од брашина, са срцем-угљеном,
И његовом на мојој задњици.*

*Нећу да будем засѿавица-добродошлица
На његовом кућном ѿрагу.
Ни змија чуваркућа под ѿим ѿрагом.
Ни змија, ни Ева, из ѿриче о Посѿању.*

*Нећу да ходам између вратиа и ѿрозора.
Да ослушкујем и разабирам
Кораке од ноћних шумова.
Нећу да ѿраѿим оловно ѿмерање казаљки,
Ни ѿадање звезда —
Да би се он ѿијан заглибио у мене као слон.*

*Нећу да будем уденуѿа гоблен бодом
У ѿородичну слику:
Крај камина с кљуѿићима деце.
ѿа, ја као хлад-дрво.*

*Па, ја као зимски њејзаж;
Сџајџејџа њод снегом
У венчаници с наборима и воланима
Одлеџејџу у небо.*

*Аледуја! Аледуја!
Нејџу младожењу.*

*Хојџу седу косу, хојџу грбу и коџарицу,
Па да кренем у шуму,
Да берем јагоде и скујџам сுவарке.*

*Да је веј све за мном,
И осмех оног младића
Тада џако драг и ничим замењив.*

„Женско писмо” Радмиле Лазих може се с једне стране тумачити као некакав аутопоетички „феминистички проглас” са негативним предзнаком. Лирска јунакиња веома експресивним сликама и метафорама обликује просечни психолошки портрет или тип жене на који је навикло традиционално, патријархално устројено друштво, излазећи у сусрет тзв. мушким потребама или очекивањима о жени-домаћици, било да је реч о руралном или урбаном миљеу. Ова би се песма могла тумачити и као протест, непристанак на неку врсту јалове погодбе о браку, у којем су фиксирани и унапред подељени улоге и жени додељен статус који је доводи не само у подређен, већ у један некреативан и неинспиративан положај.

За разлику од таквог општеприхваћеног модела понашања *овоземаљске невесџе*, као и иронично артикулисане *небеске заручнице* у воланима и наборима, песникиња се опредељује за митску, фолклорну слику старице са грбом која симболизује пролазност љубави и живота, као и сећање *да је све веј за мном*. Као да се младић о коме сања, и његов осмех, помалају из неке далеке прошлости, која је истовремено и вечита присутност затомљена у песникињиној души. Фигура старице која са корпицом, попут остареле Црвенкапе, скупља јагоде и сுவарке, такође упућује на изразити иронијско-пародијски набој ове песме, иза којег стоји романтизована, идеализована чежња за љубављу, али не као поглед који спаја два бића, него као реминисценција на траг расцепа и удаљавања у женској свести.

3.

Последњи пример специфичног поимања женске еротике анализирају на примеру ненасловљене песме из последње збирке Тање Крагујевић *Словочувар и словочуварка* (1998). Ова песма гради јединствену поетску ситуацију која почива на визуелном моменту који лирска јунакиња остварује посматрајући непознату жену.

*Осећам блискост
према жени
коју угледах са њороза гостџионице
у њеној одаји
у мени нејознајој вароши*

*Скида одећу
не иако давно скројену
од мени нејознајој
њеног дана*

*Можда ћу је једном срећти
у хладним нејознајим ђољима
У шумарку*

*Можда ће подићи нејознаје очи
џуне ђогубљења*

*џражећи да јој вратиим огрџач
који јој је мој ђоглед
нехотице скинуо*

За песму Тање Крагујевић карактеристичан је поглед којим се улази у интиму непознате жене у *нејознајој вароши*, прецизније речено, скривено, тајно уживљавање у читав њен живот, и њено дословно и метафоричко *скидање одеће*. Као да је свест лирске јунакиње пројектована у свест незнанке, о којој она не зна ништа, а и када би је срела, било би то такође у неком удаљеном, мистериозном амбијенту, тачније у *хладним нејознајим ђољима*. Овде се до еротског мотива долази нехотично и сасвим посредно, као метафора *случајног сусрећа* који преко Друге доводи до сазнања о себи. Последња строфа као да призива њен могући одговор, њену молбу да јој се врати огртач који је поглед лирске јунакиње нехотично скинуо. Може ли тај огртач бити и Саломин вео? Или, призивајући *очи џуне ђогубљења*, можда симболички пренос жене која мртва оживљава под покровом? Овде се еротика облику само на плану одређених успорених и пажљиво одабраних психолошких одблесака који су истовремено и аутоеротски и аутоспознајни — као истовремена жеља и стид од блискости, што је поетичка новина Крагујевићкине последње збирке.